

Aggarps kvarn
100 år

1896 ~ 1996

Aggarps kvarn

100 år

15 september 1996

Stolt avtecknar sig Aggarps kvarns silhuett när jag på morgonen lyfter blicken, just när "nästa Svedala, Svedala nästa" ekar ut ur pågatågets högtalare.

Fram till 50- talet och en bit in på 60-talet stod möllorna tätt i Skåne. Bara några enstaka finns kvar idag.

I Svedala kommun kan vi ståta med två som man ansträngt sig att bevara, en stubbamölla i Skabersjö och holländaren Aggarps kvarn som i år fyller 100 år.

I båda fallen har kulturföreningar tagit sig an renoveringsarbetet. I Skabersjö sköt Skabersjö gods till materialet medan Skabersjö Mölleförening gjorde arbetet. I Aggarp gjorde först Röda Korset den grundinsats som på 1970-talet räddade kvarnen från totalt förfall. Men vädrets makter gjorde efter hand sitt.

1993 slog Hembygdsföreningen Svedala-Barabygden larm: Aggarps kvarn hade fuktskador i så stor omfattning att hela kvarnen "satt sig" 12 centimeter och var på god väg att rasa. Flera bärande delar hade börjat ruttna.

Med Svedala-Barabygdens kvarnkännare Erik Nordströms starka vilja, envishet och stora kunnande hade kommunen en sakkunnig som gjorde frågan om renovering och bevarande av Aggarps kvarn från en skeptisk fråga till en självklarhet.

Tjänstemän på tekniska förvaltningen och Tekniska nämnden tog till sig Eriks argument. Så ock Carin Bunthe på Länsstyrelsens kulturmiljöenhet - och finansieringen var ordnad.

Omöjligt att värdera och omöjligt att räkna är de timmar och det engagemang som Erik Nordström lagt ner för att få renoveringen till stånd. Framst som konsult till Svedala kommun och byggherrren Ottosson & Hall Byggnads AB men också samarbetspartner till Länsstyrelsens arkitekt Frank Matl som höll ett vakande öga under hela renoveringens gång.

Erik Nordström har även bidragit som stenhuggare när han under vintermånaderna på lediga stunder högg ut rännor i kvarnstenarna. Han har även varit skraddare när han i sin källare satt och sydde segel till kvarnvingarna - för hand!

Tack Svedala-Barabygden, särskilt Erik Nordström.

Tack Länsstyrelsens kulturmiljöenhetsärskilt, Frank Matl och Carin Bunthe.

Tack Tekniska nämnden, och dess tjänstemän, särskilt Staffan Nilsson och Tommy Gustlin.

Vår vackra 100-åriga kvarn står nu stolt, vacker och nyrenoverad och ska för svedalabor och andra minna om gamla tider...om hur livet för en mjölnare kunde te sig, och arbetsmiljön... om mankraft och vindens kraft förr och nu.

Den kan ge möjligheter till funderingar om byggnadsteknik, om djur- och människoföda, om det backiga skånska landskapets skönhet, och vädrets makt.

Vi vill söndagen den 15 september 1996 hedra Aggarps kvarn med en jubileumsdag där vingarna snurrar i vinden och musik och fika välkomnar gästerna.

Svedala 1996-09-09

Kultur-och Fritidsnämnden
genom

Karin Leeb-Lundberg
Kultursekreterare

Aggarps kvarn

*Erik Nordström
1996*

1871 flyttade mjölnaren Per Andersson med hustrun Ingar Persdotter till Aggarp nr 1 och blev "Qvarnegare". Den kvarn som fanns här då var en stubbamölla. Redan 1895 hade verksamheten ökat så mycket att denna inte räckte till. Stubbamöllan revs och en holländare byggdes istället. 1896 var den färdig och det är alltså den ståtliga holländare som finns här fortfarande!

Det var möllebyggare Nils Olsson från Aggarp som byggde den. Per Andersson var fortfarande ägare och drev rörelsen med hjälp av sonen Axel Persson. Efter Per Anderssons död 1906 blev hustrun ägare. Hon avled 1908 och Axel tog över. Axel fortsatte verksamheten till 1951, tidvis med sonen Hildings hjälp.

Från stubbamöllan finns fortfarande delar kvar. Ett vingträ är använt som takbjälke i bostadshuset och en del trävirke har återanvänts i holländaren. Troligen kommer kvarnstenen som ligger som brunnslock på gården till bostaden också från stubbamöllan.

Några händelser under kvarnens liv

- På 1920-talet lades en järnaxel in i stället för den ursprungliga träaxeln. Arbetet utfördes av möllebyggare Emil Olsson i Aggarp.

- I början på 1930-talet installerades en tändkulemotor för att driva kvarnen när det inte blåste. Motorn är av märket Avance och lämnar 20 hkr vid 500 varv/min.

- På 1940-talet blåste en vinge ner. Då monterades den motsvarande också ner. Sedan användes endast ett par vingar, eftersom det blev för dyrt att sätta upp nya.

- 1965 skänkte Axel Perssons barn Hilding och Dagny, kvarnen till Svedala köping.

- Under slutet av 1960-talet gjorde några medlemmar ur Svedala Rödakorskår en omfattande renovering som räddade kvarnen från undergång.

- 1988 köpte Svedala kommun mjölnarbostaden och lät renovera den så att hela kvarnmiljön blev komplett.

- 1994 gjordes i Tekniska nämndens regi, en genomgripande renovering av kvarnen. Man bytte bl a ut uppruttna bärande delar i stommen och försåg kvarnen med helt ny pappklädsel.

- 1995 renoverades vingarna, också detta i Tekniska nämndens regi. Bl a fick kvarnen nya vingbalkar. Virket till dessa kom från fyra stycken trettio meter höga lärkträd. Dessutom införskaffades och restaurerades två kvarnstenar i stället för de gamla som var sönderfrusna.

- 1996 har i Kultur- och fritidsnämndens regi kvarnen fått segel och verket börjat ställas i ordning.

Verket

Verket omfattar idag ett par stenar om 9½ spann (140cm i diameter). Stenarna är gjutna och tillverkade på Hälsingborgs Kvarnstensfabrik. Dessutom finns expressikt från Malmö Kvarnmaskiner samt skalrens. Tidigare har det även funnits ett par stenar för malning av siktmjöl, en kross för krossning av havre samt en skalkvarn för gryntillverkning. Förmodligen har det funnits ytterligare ett tredje par stenar som togs bort när motorn installerades.

Kvarnens dimensioner

Sockelns yttermått: 9,3 m

Sockelns höjd: 5,3 m

Höjd från mark till kulan på hättans spira: 19,3 m

Segelbanans bredd: 2,6 m

Vindfånget (vingarna): 21,5 m (36 alnar)

Kronhjul: 2,6m i diameter med 78 kuggar

Krondrevan: 40 kuggar

Stjärnhjul: 2,7m i diameter med 162 kuggar

Kvarndrevan: 50 kuggar.

Andra kvarnar i Aggarpstrakten

Vattenkvarnen i Brännemölla är den tidigast omnämnda kvarnen i trakten. Redan 1363 omtalas att kung Valdemar Atterdag köper "huvudgården i Aggarp, hela Aggarps by och en mölla som kallas Brännemölla" för 100 lödige mark i silver. Verksamheten här upphör i slutet av 1800-talet.

1546 omtalas en annan vattenkvarn, nämligen Aggarpsmölla, längre nedströms Sege å. Denna ersätts troligen i början av 1830-talet av en väderkvarn. Anledningen är antagligen att vattentillgången minskade i Sege å. Väderkvarnen, en holländare, revs någon gång på 1920-30-talet.

Äldsta väderkvarnen i trakten är stubbamöllan som uppfördes vid N. Lindholmen 1802. Denna finns fortfarande, men är flyttad till Hällorna vid S. Lindholmen och saknar verk och vingar.

Vid Nygård har även funnits en väderkvarn, en holländare, byggd 1850 och riven i början av 1940-talet.

Martin Frid på Aggarp nr 2 hade en liten husbehovsholländare vid sin gård. Förutom att mala gårdens behov av mjöl användes den till att driva ett tröskverk.

Aggarps kvarn

*Erland Ripa
1976*

Den nuvarande Aggarps kvarn hade en föregångare på samma plats, en stubbamölla. På den gamla stengrunden uppfördes sedan den nya holländaren 1896, ett årtal som också står över porten.

Den förste ägaren var Per Andersson, som 1907 efterträddes av sin son Axel Persson, vilken använde kvarnen till år 1951. Härefter fick den stå i ur och skur utan tillsyn.

Barnen till siste mjölnaren, syskonen Hilding och Dagny Persson, skänkte så kvarnen till Svedala köping, som i sin tur överlät den till Svedala Rödakorskår, vilken i och med gåvans emottagande åtog sig ett jättearbete i sitt försök att rädda kvarnen åt eftervärlden. Endast tack vare kårens store pådrivare och arbetsmyra Kjell Karlsson har detta varit möjligt.

Otaliga är de timmar, han och hans ”mölledrängar” Hans-Åke Hansson, Nils-Erik Hansson, Sven-Bertil Persson, Leif-Uno Persson, Hans Jönsson, Kjell-Arne Ericsson, Lars-Erik Jönsson och Bengt Thomasson, lagt ner lördagar och söndagar under flera år, men så har man också lyckats till slut nå målet.

När arbetet påbörjades var halva kvarnen öppen för väder och vind och av de 8 st, 9 meter långa pelarna, som går från stengrunden ända upp till kupolen, har hälften måsts bytas ut och sex nya golv lagts. Samtliga fönster har bytts ut och hela yttersidan fått ny beklädnad.

Sakkunniga möllebyggarna Martin Månsson och Edwin Broomé från Tomelilla har måst anlitas för tillverkningen och uppsättningen av vingarna och segelbanan, men i övrigt är det frivilliga krafter som stått bakom arbetet.

Svedala köping och Oxie Härads Hembygdsförening har bidragit med anslag, utan vilka det ej varit möjligt restaurera kvarnen.

Återinvigning av kvarnen ägde rum den 5/6 1971 med tal av ordföranden i Föreningen Skånska Möllor, Erik Fredriksson, Lund. Aggarps kvarns fina reklam för Svedala medförde att

kommunfullmäktige 1976 beviljade anslag för indragande av elström, dels för att under den kalla årstiden hålla fukten borta (tidigare hade kvarndriften gjort detta), dels för sk "fasadbelysning".

Nu utgör kvarnen ett underbart vackert och fascinerande blickfång för bl a de bilister som trafikerar vägen Lund-Trelleborg på väg till och från kontinenten.